

4 Obsahová kritéria dětského výtvarného projevu

Kritéria hodnocení všeobecně i dětského výtvarného projevu jsou předmětem různých diskuzí odborníků. V současnosti existují nejméně dva názory. Jeden preferuje hodnocení pomocí standardizovaných testů a druhý preferuje vytvoření zcela nové koncepce hodnocení, takové, která by respektovala specifika výtvarné tvorby dítěte.

Hodnocení dětského výtvarného projevu by mělo vycházet z cílů a úkolů výtvarné výchovy v mateřské škole. **Předmětem hodnocení a diagnostikování může být jednak výsledný produkt, tedy dětská výtvarná tvorba, nebo proces výtvarné činnosti.**

Navrhovaná kritéria jsou orientační, lze je rozšířit, případně upravit podle toho, jak je učitel odborně schopný s nimi pracovat.

Kritéria hodnocení dětského výtvarného projevu (Valachová, 2005)

- **FLUENCE:** představuje množství předmětů, věcí, detailů a vyjádřených prvků na dětském výtvaru.
- **FLEXIBILITA:** obsahuje efektivitu vystižení tématu a opakování znaků výtvarného zobrazení.
- **ORIGINALITA:** představuje použití neobvyklých prvků, barev, výraz.
- **KOMPOZICE:** představuje rozmístění výrazových prvků ve formátu, funkčně zaplněný prostor dětské výtvarné tvorby.
- **BAREVNOST:** představuje výběr a použití barev nápaditě, harmonicky a vyváženě.
- **VEDENÍ LINIE:** kvalita linie vedená lehce, linie je jasná, hladká a přiměřená technice, je zřejmý koordinovaný grafomotorický pohyb.
- **ZOBRAZENÍ POSTAV:** postava obsahuje všechny části těla, správný počet prstů – ne však vidlicovitého charakteru –, je bohatá na detaily, má alespoň nějakou součást oděvu, zobrazené jsou všechny postavy a jejich poměr velikostí je přiměřený skutečnosti.

V některých případech je možné doplnit i perspektivu a její počátky a jako další kritérium využití světla a stínu.

Za negativa v dětském výtvarném projevu považujeme:

- a) nefunkční naklonění zobrazení,
- b) negování výtvarného projevu – škrtnání, gumování,
- c) negativismus – odmítání výtvarné činnosti.

Rozhovor bychom neměli vynechat ani při metodách obkreslování podle předlohy. Z takového rozhovoru se můžeme dozvědět, zda kresba byla pro dítě náročná, jak dítě vnímalo proces kreslení. Při takovém typu kreslení se můžeme dítěte zeptat, která postava byla pro něj nejtěžší. **Prostřednictvím těchto otázek můžeme udělat určitou korekci výsledku.**

Příklad: Pokud je některá postava, nebo obrazec, nakreslená nepřesně a přitom to není náročné, je možné, že šlo ze strany dítěte spíše o jistou nedbalost nebo podcenění úkolu než o nižší grafomotorickou schopnost.

Pokud bychom chtěli provést korekci výtvarného výkonu jako výsledku diagnostické metody, je také vhodné hovořit na dané téma i s rodiči dítěte. Jde o nepřímé hodnocení výtvarného projevu dítěte rodiči nebo spíše o nepřímé informace o vztahu dítěte k výtvarným činnostem, o jeho motivaci pro činnost. Je důležité zajímat se o to, zda se dítě výtvarně vyjadřuje rádo, jak u něj probíhal vývoj dětského výtvarného projevu, obzvláště v předškolním věku, jaká témata nejčastěji zobrazuje.

5.2 Chyby a nedostatky při využívání technik v diagnostice dětského výtvarného projevu

Abychom v mateřské škole při využívání různých výtvarných technik v diagnostice dětského výtvarného projevu neudělali zbytečné chyby, nabízíme učitelkám **krátké shrnutí, čeho se vyvarovat.**

- 1) Pokud zvolíme **nesprávnou výtvarnou techniku**, můžeme dítě demotivovat. Takto získané údaje z výtvarného výtvoru a zjištěné výsledky nemusí být platné. **Výtvarnou techniku je vhodné volit vzhledem k obsahu zobrazení.**
Příklad: Když děti zobrazují svoji rodinu, je vhodné volit výtvarné techniky, kde bude moct dítě zobrazit i detaily, např. kolorovanou kresbu. Nevhodnou výtvarnou technikou při tematickém zobrazení rodiny je malba temperovými barvami, protože neumožňují dítěti zobrazit důležité detaily.
- 2) Když **nebudeme dostatečně dbát na motivaci** během výtvarné tvorby, můžeme tím výsledek znehodnotit, zvláště u dětí, které jsou nejisté, bázlivé, příliš zaměřené na výkon, ale i u dětí, které kreslí rychle a nedbale. Motivaci doporučujeme realizovat emocionální, aby byla pro děti podnětná.
- 3) **Zkreslení výsledků** diagnostické techniky dětského výtvarného projevu může nastat v případě, **kdy použijeme nevhodný výtvarný**

2.1 Jak má dítě správně sedět?

Správná poloha těla při sezení je důležitá pro budoucí psaní. Dítě by mělo sedět uvolněně na celém sedadle. Nohy by měly být vedle sebe, chodidla položená na podlaze. Lýtková a stehenní kost mají svírat pravý úhel. Trup je mírně nakloněný dopředu, hrud' se nedotýká stolu. Váha trupu je na sedadle, ne na předloktích. Ramena jsou stejně vysoko, předloktí spočívají na desce stolu, v lokti jsou mírně ohnutá do pravého úhlu. Lokty jsou volné a vzdálené od trupu. Ruce jsou opřené zlehka o podložku. Hlava je mírně nakloněná dopředu 25 až 30 cm nad papírem (Doležalová, 2010, s. 48).

Dítě má sedět tak, aby 2/3 dolní končetiny byly na sedadle a 1/3 byla volná (Šupšáková, 1998, s. 117–118), jinak by okraj sedadla dítě tlačil a bránil normálnímu krevnímu oběhu. Špičky chodidla by měly být od sebe o něco více vzdálené než paty. Pravou nohu je vhodné předsouvat mírně dopředu. Odlehčí se tak zatížení pravé ruky, která při psaní potřebuje více volnosti.

Osvojení správné polohy těla při sezení je důležité i vzhledem k onemocnění pohybového aparátu, správnému dýchání, správnému vývoji zraku.

2.2 Jak má dítě držet tužku?

Základ správného držení tužky je volnost svalů horní končetiny. Grafický materiál drží palec, ukazováček, prostředníček. Palec je mírně ohnutý, přidrží grafický materiál z pravé strany. Ukazováček přečnává nad palcem a směřuje k hrotu. Prostředníček přidrží grafický materiál zprava prvním článkem. Poslední dva prsty (prsteníček a malíček) jsou mírně ohnuté dovnitř dlaně a zlehka se dotýkají. Tužku držíme zlehka, 2–3 cm nad hrotem tak, že osa papíru svírá s plochou papíru úhel 45°. **Nesprávný tlak na tužku může způsobit křeč** (Šupšáková, 1998, s. 123–124).

Za správný se považuje tzv. pinzetový úchop. Jeho nácviku předchází cvičení jemné motoriky. Důležité je připravit ruku na úchop kreslicího a později psacího nástroje. **Jestliže se dítě soustředí na svůj kreslířský výkon, jeho tělo může být zpočátku v napětí. Proto je vhodné uvolnit svaly a klouby celého těla.** Postupujeme od uvolnění ramenních kloubů přes uvolnění loktů až k zápěstí. Využíváme při tom říkanky a dětské písničky. Všechna cvičení motivujeme tématy blízkými dětem. Procvičujeme dlaně, prsty, postupně provádíme nácvik piketového úchopu. Všechny

- 11) Při činnostech děti nekritizujeme a nepoužíváme negativní hodnocení. **Pokud se dítě odklání od zadaného úkolu, snažíme se ho motivací dostat zpět** (Pondelíková, 2007, s. 24–25).

Na konci předškolního období získá dítě během tvořivých hravých výtvarných aktivit **v oblasti grafomotorických dovedností tyto schopnosti** (Pondelíková, 2011):

- 1) správně používá grafický nástroj v dominantní ruce,
- 2) napodobuje a zaznamenává jednoduché grafické tvary,
- 3) orientuje se na ploše papíru,
- 4) soustředěně vykonává činnost po určitou dobu.

Dítě v oblasti výtvarných dovedností na konci předškolního období umí (Pondelíková, 2011, s. 19):

- malovat s různými druhy barev,
- experimentovat s výtvarným materiálem,
- umístit prvek zobrazeného námětu na formát papíru,
- modelovat z různé modelovací hmoty,
- správně držet a použít grafický nástroj,
- vyjádřit slovně vlastní názor,
- zobrazit lidskou a zvířecí postavu s ohledem na schopnosti a dovednosti,
- vybrat si vhodný materiál a nástroj na vyjádření námětu,
- samostatně a tvořivě vyjádřit výtvarně svoje představy,
- spolupracovat při řešení problému s výtvarným zaměřením.

3.1 Kritéria výběru výtvarných aktivit

Aby dítě zvládlo výtvarné vzdělávací aktivity, vycházíme při jejich výběru z vývojových předpokladů dítěte (Pondelíková, 2011).

2–3leté dítě:

- Zvládne experimentovat s výtvarným materiálem.
- Seznamuje se s vlastnostmi materiálu, učí se uchopit širší grafický nástroj.
- Čmárá na velké plochy.
- Obtiskuje, razítkuje, maluje houbičkou.
- Tvaruje modelovací hmotu.
- Pozoruje stopu předmětů.
- Mačká a tvaruje papír.

1.3 Krtek Vítek tancuje

Téma:	Tancování krтка Vítko.
Dovednost:	Správně používat grafické nástroje v dominantní ruce.
Cíl:	Zaznamenat stopu oběma rukama současně silnějším grafickým materiálem v souladu s rytmem hudby.
Úkol:	Kreslit různé linie silnějším grafickým materiálem v dominantní ruce. Zaznamenávat různé grafické linie podle vlastní fantazie.
Forma:	Individuální.
Pomůcky:	Balící papír nebo výkres A3, voskovky – hrubší grafický materiál – různých barev, CD přehrávač, CD A. Chačaturjan – Šavlový tanec, výtvarné stojany.
Výtvarná technika:	Kresba.

Postup: Připevníme balící papír (výkres A3) na výtvarný stojan do výšky očí dítěte. Dítě si vybere z palety barev dvě voskovky. Každou uchopí do jedné ruky. Dítě se zaposlouchá do hudby a zaznamená v souladu s jejím rytmem oběma rukama současně jednoduché grafické tvary. Nezapodobuje tvar, ale spontánně čmárá po papíru. Jedná se o splynutí rytmu s hudbou. Na závěr si s dětmi popovídáme, ponecháme prostor pro reflexi.

Obměna: Změna hudby – L. van Beethoven: Symfonie č. 5 – Osudová nebo jiná dynamická hudba.

Poznámka: Dáme dětem na výběr ze všech barev a všímáme si, které barvy si dítě vybere, což je důležité z diagnostického hlediska. Při čmáraní sledujeme sílu tlaku na kreslicí nástroj. Čmáraní má uklidňující a uvolňující účinek.

Ukázka realizace na s. 71.

1.4 Krtek Vítek a jeho kamarádi

Téma:	Zvířátka.
Dovednost:	Správně používat grafické nástroje v dominantní ruce.

nebo houbičku uchopí do dominantní ruky a namočí do barvy. Šablonu přiloží na výkres a tupuje tvar stromu. Protože se jedná o podzimní strom, může při práci použít více barev. Okolí stromu dokreslí vodovými barvami.

Poznámka: Tupovat mohou děti i pomocí drátěnky nebo houbičky. Vyspělejším dětem připravíme více menších šablon, které budou postupně tupovat na výkres.

Ukázka realizace na s. 89.

3.14 Podzimní list krtka Vítko

Téma:	Mandala – podzimní list.
Dovednost:	Orientovat se na ploše papíru.
Cíl:	Pokrýt celou plochu sypáním.
Úkol:	Pokrýt určenou plochu drobným sypaným materiálem.
Forma:	Individuální.
Pomůcky:	Připravený předkreslený tvar listů na výkresu A4, lepidlo, ubrus, barevná rýže.
Výtvarná technika:	Sypání.

Postup: Každému dítěti připravíme výkres A4 s předkresleným tvarem listu rozděleného na více částí. Úkolem dětí je pokrýt plochu výkresu lepidlem a na určené plochy nasypat barevnou rýží tak, aby každá plocha měla jinou barvu.

Poznámka: Obměnou může být předkreslený tvar stromu. Vyspělejším dětem můžeme list rozdělit na menší části.

Ukázka realizace na s. 90.

4 Návrh zimních výtvarných vzdělávacích aktivit

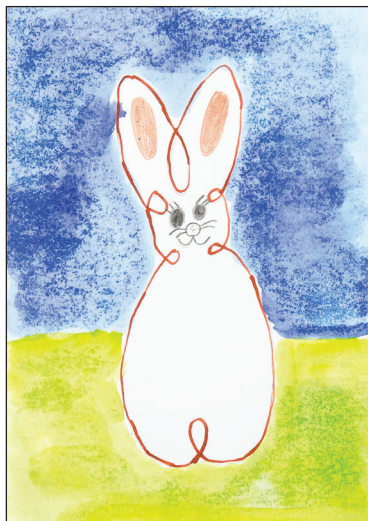
Jak šel krtek navštívit pejska

Renata Špačková

Pohádkový krtek nezahálí ani v zimě. Naopak, takový krtek má zimu moc rád. Jednoho zimního dne vykoul krtek z krtince a nestačil se divit. Trávu, kameny, pařezy, keře i stromy pokryla bílá sněhová peřinka. „Nejvyšší

1.3 Krtek Vítek tancuje

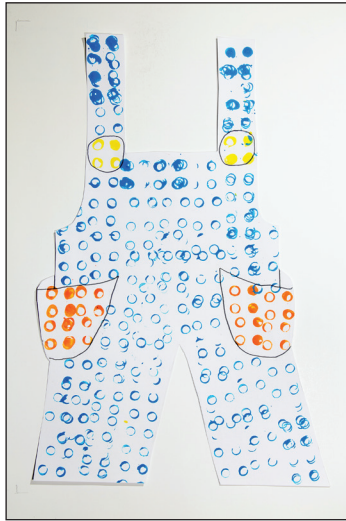
1.4 Krtek Vítek a jeho kamarádi

3.14 Podzimní list krtek Vítko

4.1 Krtek Vítek a sněhulák

4.4 Krtek Vítek a zimní kalhoty

4.5 Krtek Vítek a ohňostroj